

УДК 658:336.22

Хоменко Л.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

Глухова В.І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL BASES OF TAX MANAGEMENT

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено розвитку методологічних засад податкового менеджменту організацій в умовах європейської інтеграції України. Окреслено коло проблем, з якими стикається система під час визначення понять «оптимізація оподаткування» та «ухилення від сплати податків». Проаналізовано та досліджено принципи соціально орієнтованого податкового менеджменту. Окреслено наукові результати, які передбачається отримати через розвиток методології податкового менеджменту організацій.

Ключові слова: оподаткування, державний податковий менеджмент, податкове регулювання, податкова політика, система оподаткування.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена развитию методологических основ налогового менеджмента организации в условиях европейской интеграции Украины. Очерчен круг проблем, с которыми сталкивается система при определении понятий «оптимизация налогообложения» и «уклонение от уплаты налогов». Проанализированы и исследованы принципы социально ориентированного налогового менеджмента. Определены научные результаты, которые предполагается получить через развитие методологии налогового менеджмента организаций.

Ключевые слова: налогообложение, государственный налоговый менеджмент, налоговое регулирование, налоговая политика, система налогообложения.

ANNOTATION

The article is devoted to development of methodological bases of tax management of organizations in the context of Ukraine's European integration. Outlined the problems, faced by the system in the definition of the concept of tax optimization and evasion from payment. The principles of socially-oriented tax management were analyzed and studied. There were defined scientific results which are assumed to get through the methodology development of tax management of organizations.

Keywords: taxation, state tax management, tax regulation, tax policy, tax system.

Постановка проблеми. Сплата податків уважається важливою складовою частиною економічного впливу організації на фінансовий розвиток держави, її внеском у суспільні блага, адже податки є основою формування доходної частини бюджету. Додержуючись концепції соціально відповідального управління, яку все частіше застосовують вітчизняні компанії в установленні загальної стратегії бізнесу, менеджери мікрорівня мають сприймати податки не лише як витрати на бізнес, а й як винагоро-

ду, виплачену суспільству за право працювати всередині нього. При цьому аспекти мінімізації оподаткування організацій у межах законодавства є релевантними цілям комерційної діяльності, спрямованим на максимізацію прибутку, підвищення вартості бізнесу. Наявність конфлікту інтересів держави та організацій щодо визначення податкового тягаря вимагає розвитку методології податкового менеджменту мікрорівня з позиції етичної цінності оподаткування, а саме чесності, справедливості, поваги і відкритості під час визначення податкової стратегії і прийнятті управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних аспектів податкового менеджменту присвячено праці вітчизняних учених-економістів. Левицька С.О., Тимченко О.М., Томнюк Т.Л. висвітлюють питання податкового менеджменту на макрорівні; Болдова А.А. [1, с. 27] визначає напрями податкового ризик-менеджменту на фінансовому ринку України; Гурська О.М. [2], Лісовий А.В. [4] та Соловійова Л.О. [6] вдосконалюють та розвивають аспекти податкового менеджменту організацій; Сидорович О.Ю. [5] розглядає фіскальні пріоритети та асиметрії вибору в персональному податковому менеджменті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне зробленому внеску фахівців у науку, існує потреба в перегляді ментального ставлення податкових менеджерів організацій до ролі оподаткування для суспільства, переосмисленні методології податкового менеджменту мікрорівня на засадах соціально орієнтованих концепцій та наукових підходів.

Мета статті полягає у розвитку методологічних засад податкового менеджменту організацій в умовах європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ментально в країнах пострадянського простору склалося доволі розмите поняття межі між оптимізацією оподаткування (що є законним) та ухиленням від сплати податків (що є право-

порушенням). Обидві ситуації пов'язані зі зменшенням податкової відповідальності: ухилення зазвичай включає в себе навмисне заниження податкової бази, приховування або надання недостовірної інформації, тоді як оптимізація «зумовлена високим податковим навантаженням на суб'єктів господарювання, а використання основних засад податкового менеджменту на підприємствах усіх форм власності дасть змогу оптимізувати економічну стратегію за заданих параметрів податкового середовища та змінності макроекономічних показників, кон'юнктури ринку, можливості перерозподілу або перекладення частини податкового навантаження на своїх контрагентів» [2, с. 400]. Погоджуючись із думкою науковців щодо впливу рівня податкового тягаря на процеси та обсяги ухилення від оподаткування та його оптимізації, бачиться доцільним зупинитися і на іншому чиннику – зміні свідомості керівників організації та менеджерів щодо їх сприйняття ролі оподаткування як соціально значимого чинника розвитку суспільства у зв'язку зі спрямуванням України до європейського простору.

Теоріями, на які має спиратися соціально орієнтований податковий менеджмент організації для позитивного впливу на суспільство, є:

- теорії управління організацією (теорія менеджменту Барнарда Ч., який підкреслював важливість створення «організаційної моралі»; концепція управління за цілями Друкера П.; біхевіоризм; концепція менеджменту знань та ін.);
- концепції оподаткування (положення кейнсіанства, згідно з якими податки – головний важіль регулювання економіки, інструмент макроекономічної стабілізації; атомістична теорія, суть якої полягає в тому, що в обмін на сплату податків громадянин одержує від держави певні послуги; класична теорія податків, відповідно до якої податки розглядаються як один із видів державних доходів; теорія суспільних потреб та ін.);

- соціальні теорії (теорія біосоціальної організації людського суспільства Реймерса Н., відповідно до якої необхідним є усвідомлення людського фактору як головного творчого суб'єкта ринкової економіки («людина економічна»); концепції соціальних інститутів (наприклад, за Вебленом Т. інститутами є звички та стереотипи мислення і поведінки, що поділяються великою кількістю членів суспільства; Роулз Дж. представив теорію справедливості, Габермас Ю. – комунікативну теорію, Гурвіч Ж. – аспекти соціального контролю та ін.); концепція корпоративної соціальної відповідальності (за Боуеном Х.Р. розуміння більш широких соціальних цілей під час прийняття рішень може принести соціальні та економічні вигоди для суспільства; за Фрідманом М. підприємство виступає інструментом для створення багатства; Керолл А. запропонував трактувати корпоративну соціальну відповідальність як «піраміду», яка складається з економічної, правової,

етичної та дискреційної (філантропічної) відповідальності організації перед суспільством).

Комплексне врахування методології управління, оподаткування та соціальної відповідальності створює потужний базис формування механізмів реалізації справедливих та прозорих відносин організації, держави та суспільства щодо сплати податків (рис. 1). Соціально орієнтований податковий менеджмент розуміється автором як процес розробки та прийняття управлінських рішень щодо оподаткування через усвідомлення ролі податків як соціально значимого чинника розвитку суспільства на основі формування якісно нової соціально-економічної етики організації.

Із наведеного авторського бачення податкового менеджменту цілком логічним є значення інституту корпоративної культури у забезпеченні ділової репутації організації (комплаєнс-функції), адже здатність сформувати певні моральні принципи, впровадити корпоративну етику адаптації до податкового середовища в межах правового поля в інтересах компанії має основоположне значення для її здатності керувати ризиком репутації.

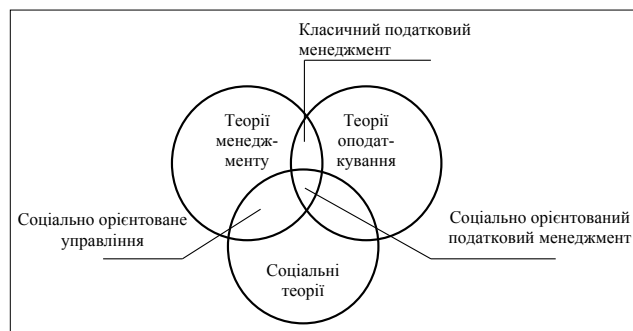

Рис. 1. Теоретичний базис соціально орієнтованого податкового менеджменту
Джерело: розроблено автором

Своєю чергою, формування громадської думки щодо репутації організації залежно від додержання нею норм податкового законодавства, обсягів сплачуваних податків через прозорість та розкриття відповідної інформації посилить, на нашу думку, мотивацію керівників мікрорівня до зміцнення інституту податкової відповідальності, вдосконалив механізм податкового контролю з боку держави. Прозора інформатизація оподаткування організацій має стати і засобом досягнення конкурентних переваг, адже як партнери, так і кінцеві споживачі продукції будуть мати змогу уявити податкову позицію компанії, порівняти її з іншими організаціями аналогічного розміру або тими, що працюють у тому ж самому сегменті ринку, та зробити висновок щодо порядності окремого платника податків та його внеску до суспільних фінансів.

Принципами соціально орієнтованого податкового менеджменту автором вважаються:

- підзвітність;

- прозорість і достовірне розкриття інформації;
- взаємодія з державою та суспільством;
- морально-етичний підхід;
- системність поглядів;
- зобов'язання створювати додану вартість, установивши відповідну податкову стратегію;
- стандартизація принципів корпоративної культури;
- усвідомлення ролі соціально відповідального податкового менеджменту організації для суспільства.

При цьому прозорість є ключовим фактором соціально орієнтованого податкового менеджменту, адже зацікавлені сторони повинні мати детальну інформацію про податки, що сплачуються компанією, її податкову стратегію. Розкриття інформації перед громадою про обсяги сплачених податків, їх структуру, вплив на формування доходів бюджетів усіх рівнів дасть змогу не тільки поліпшити податковий контроль та адміністрування податків, знизити рівень ухилень від оподаткування, а й забезпечити певну ділову репутацію організації, підвищити або знизити її конкурентоспроможність через комплаєнс-функцію.

Науковими результатами, які передбачається отримати через розвиток методології податкового менеджменту організацій, є:

- розвиток корпоративної культури як утілення моралі та етики соціально орієнтованого податкового менеджменту;
- зниження комплаєнс-ризиків та посилення брендів платників податків;
- узгодження податкової стратегії зі стратегією розвитку організації;
- досягнення паритету інтересів суспільства та стейкхолдерів.

Наведений розвиток методології податкового менеджменту проілюстровано на рис. 2.

Висновки. Розвиток методології податкового менеджменту на засадах теорій управління, оподаткування та соціальних концепцій забезпечує паритет інтересів держави та суспільства у формуванні сприятливого економічного середовища, яке, своєю чергою, допомагає організаціям зростати, бути прибутковим. Трансформація національної свідомості щодо ролі організацій в їх внеску до стабільної соціальної структури та інфраструктури, підвищення рівня життя нації в цілому через податкові платежі є запорукою сталого розвитку соціально орієнтованої національної економіки. Методологія податкового менеджменту і надалі розвиватиметься, оскільки управління оподаткуванням – явище динамічне і, незважаючи на свій об'єктивний характер, у не-

Рис. 2. Розвиток методології податкового менеджменту організацій

Джерело: розвинуто автором

стійкій ринковій економіці зазнає суттєвого суб'єктивного впливу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Болдова А.А. Податковий ризик-менеджмент на фінансовому ринку України / А.А. Болдова, Ж.Е. Гаглоєва, М.О. Моргун // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2015. – № 1. – С. 27–33.
2. Гурська О.М. Податковий менеджмент – механізм покращення управління підприємством / О.М. Гурська // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010. – Вип. 7(1). – С. 395–400.
3. Левицька С.О. Податковий менеджмент на макrorівні: вітчизняна та міжнародна практики впровадження / С.О. Левицька, А.Ф. Цимбалюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 16. – С. 69–76.
4. Лісовий А.В. Податковий менеджмент: проблеми та перспективи розвитку / А.В. Лісовий, Т.А. Лісова // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 267–269.
5. Сидорович О.Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: фінансові пріоритети та асиметрії вибору в персональному податковому менеджменті : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / О.Ю. Сидорович ; Терноп. держ. екон. ун-т. – Тернопіль, 2006. – 20 с.
6. Соловійова Л.О. Державний податковий менеджмент великих платників податків в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Л.О. Соловійова ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – 19 с.
7. Тимченко О.М. Податковий борг в Україні: мінімізація ризиків та ефективність менеджменту : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 / О.М. Тимченко ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 32 с.
8. Томнюк Т.Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрямки розбудови : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Т.Л. Томнюк ; Терноп. нац. екон. ун-т. – Тернопіль, 2009. – 20 с.